

Geroji praktika

Nė viena valstybė Europoje neturi visiškai žmogaus teisių standartus atitinkančios teisinio lyties pakeitimo pripažinimo procedūros. 2012 metais Argentina priėmė „Lytinės tapatybės įstatymą“, kuris visiškai atitinka žmogaus teisių standartus. Įstatymas įtvirtina greitą, prieinamą ir skaidrią procedūrą. Per 12 mėnesių buvo pakeista 3'000 asmenų tapatybės kortelių (šaltinis: Argentinos Vidaus reikalų ministerija). Argentinietiškas modelis, t.y. paprasta administracinė procedūra, yra gerosios praktikos pavyzdys. Šis modelis nenumato priverstinių skyrybų ar sutuoktinio sutikimo reikalavimo, neįteisina prievartinės sterilizacijos ir nereikalauja psichiatro diagnozės arba „ekspertinės“ nuomonės. Argentinos įstatymas numato teisinio lyties pakeitimo pripažinimo galimybę asmenims iki 18 metų.

**Greita.
Prieinama.
Skaidru.
Pripažinimas
atveria duris.**

**Atmintinė
teisinis lyties
pakeitimo
pripažinimas**

Sužinokite daugiau apie teisinį lyties pakeitimo pripažinimą ir apie tai, kuo galite prisidėti asmeniškai, siekiant teigiamų pokyčių šioje srityje:

www.tgeu.org/AccessAllAreas

Sukurta finansiškai remiant Atviros visuomenės fondui, Olandijos vyriausybei, Europos Sąjungos PROGRESS programai ir EEE finansinio mechanizmo NVO programai Lietuvoje. Šiame leidinyje išreikšta nuomonė priklauso išimtinai jo autoriui ir jokių būdu negali būti preziumuojama, jog ši nuomonė atspindi oficialią Europos Komisijos, Atviros visuomenės fondo, Olandijos vyriausybės ar EEE finansinio mechanizmo NVO programos Lietuvoje poziciją.

Kas yra teisinis lyties pakeitimo pripažinimas?

Teisinis lyties pakeitimo pripažinimas yra asmens vardo ir su lytimi susijusios informacijos oficialiuose asmens tapatybės dokumentuose ir atitinkamų registro įrašų pakeitimo procesas, siekiant teisiškai pripažinti tikrąją asmens lytinę tapatybę. Valstybės gali nustatyti tam tikrus tinkamumo kriterijus šiai procedūrai atlikti. Kai kurie iš šių kriterijų, pavyzdžiui, prievartinė sterilizacija, priverstinės skyrybos, privaloma psichinio sutrikimo diagnozė ar minimalaus amžiaus reikalavimai akivaizdžiai pažeidžia transseksualių asmenų žmogaus teises.

Kodėl teisinis lyties pakeitimo pripažinimas yra svarbus?

Patys paprasčiausi dalykai, pavyzdžiui, siuntinio atsiėmimas iš pašto skyriaus, banko sąskaitos atidarymas ar pasinaudojimas vardiniu viešojo transporto bilietu, gali tapti kasdieninių nesusipratimų ir sunkumų šaltiniu, jei Jūsų lytinė tapatybė neatitinka įrašo apie Jūsų lytį oficialiuose dokumentuose, t.y. asmens tapatybės kortelėje, pase ir t.t. Kadangi transseksualūs asmenys dažnai yra nepagrįstai įtarinėjami besinaudojantys padirbtais dokumentais, jie yra nuolatos verčiami atskleisti savo transseksualią tapatybę pašaliniam asmeniui. Tai akivaizdžiai pažeidžia transseksualių asmenų teisę į privatų gyvenimą, kas, savo ruožtu, sąlygoja diskriminaciją ir, tam tikrais atvejais, transfobinį smurtą. Dėl šių priežasčių dauguma transseksualių asmenų patiria socialinę atskirtį ir negali lygiomis sąlygomis dalyvauti darbo rinkoje. Be to, kai kurie transseksualūs asmenys gali būti dar nepasirengę atskleisti savo tikrąją lytinę tapatybę, kas, savo ruožtu, sukelia nerimą, depresiją ar mintis apie savižudybę. Tai, jog dauguma transseksualių asmenų turi išsilavinimą arba profesines kompetencijas patvirtinančius dokumentus, kurie neatitinka tikrosios šių asmenų lyties, yra pagrindinė nedarbo priežastis tarp transseksualių asmenų.

REKOMENDACIJA: Greitas, prieinamas ir skaidrus teisinis lyties pakeitimo pripažinimas apsaugo nuo diskriminacijos, puoselėja asmens teisę į privatų gyvenimą ir yra oraus gyvenimo pagrindas.

Kokios yra pagrindinės su teisiniu lyties pakeitimo pripažinimu susijusios problemos Europoje?

Teisinis lyties pakeitimo pripažinimas yra neprieinamas 16-oje Europos valstybių, nes nėra šį procesą reguliuojančių taisyklių arba egzistuojančios procedūros paprasčiausiai neveikia. Dėl šių priežasčių transseksualūs asmenys negali pasikeisti savo asmens tapatybės dokumentų ir gyventi oriai.

REKOMENDACIJA: peržiūrėti įstatyminę bazę ir įteisinti greitą, prieinamą ir skaidrų teisinį lyties pakeitimo pripažinimą.

Priverstinės sterilizacijos reikalaujama 23 Europos valstybių lyties pakeitimo pripažinimo procedūrų kontekste. Tai akivaizdžiai pažeidžia asmens teisę į kūno neliečiamumą, teisę nepatirti kankinimų ir teisę sukurti šeimą. Ne visi transseksualūs asmenys gali arba nori patirti šią medicininę procedūrą.

REKOMENDACIJA: atsieti teisinį lyties pakeitimo pripažinimą nuo bet kokių medicininių reikalavimų.

Priverstinės skyrybos arba santuokos anuliavimas yra privalomas susituokusiems transseksualiems asmenims 19-oje valstybių. Tai sukelia papildomų sunkumų ne tik transseksualiems asmenims, bet ir jų sutuoktiniams bei santuokoje augantiems vaikams, kurie netenka su teisiniu susituokusių tėvų statusu susijusių teisių. Skyrybos sukuria papildomą finansinę ir emocinę našta ir verčia mylinčius sutuoktinius nutolti vienas nuo kito.

REKOMENDACIJA: atsieti teisinį lyties pakeitimo pripažinimą nuo reikalavimo būti nesusituokusiam.

Psichiatro diagnozės arba „ekspertinės“ nuomonės yra reikalaujama pripažinimo procedūrų kontekste visoje Europoje. Tai reiškia, kad transseksuali tapatybė yra patologizuojama kaip „nesveika“, nors tai netiesa. Tai veda prie stigmatizavimo ir socialinės atskirties. Be to, psichiatro diagnozė nėra prieinama visiems transseksualiems asmenims, kuriems yra būtinas teisinis lyties pakeitimo pripažinimas, o toks reikalavimas neproporcingai ištesia pripažinimo procesą daugeliui metų.

REKOMENDACIJA: atsieti teisinį lyties pakeitimo pripažinimą nuo patologizuojančios psichiatro diagnozės arba „ekspertinės“ nuomonės reikalavimo.

Minimalaus amžiaus reikalavimas užkerta kelią jauniems transseksualiems asmenims įteisinti savo tikrąją lytinę tapatybę. Teisinio lyties pripažinimo procedūros yra prieinamos tik pilnamečiams asmenims, dažniausiai nuo 18 metų (išskyrus Vokietiją ir Austriją). Tai užkerta kelią socialinei integracijai, pavyzdžiui, mokykloje, ir sudaro rimtų kliūčių asmens vystymuisi kritiniame amžiuje. Perdėti medicininiai reikalavimai taip pat gali sudaryti papildomų kliūčių jauniems ir vyresnio amžiaus (t.y. virš 65 metų) transseksualiems asmenims siekiant teisinio lyties pakeitimo pripažinimo.

REKOMENDACIJA: atsieti teisinį lyties pakeitimo pripažinimą nuo tiesioginio arba numanomo minimalaus amžiaus reikalavimo.